

VARÁZSLATOS BEOLVASZTÓ ERŐNK ÉS A VALÓSÁG.

A világháború előtti évtizedeknek nemcsak publicisztikai, de tudományos irodalma is nagy jelentőséget tulajdonított a magyarság kivételes beolvasztó erejének. A beolvasztó erő feltételezése mögött egy nagy magyar álom húzódott meg: a magyarság e varázslatos tulajdonsága csodát fog tenni és belátható időn belül megszületik valamennyi nemzetiség feloldásával 30 millió magyar egységes nemzeti állama. Mindezeket az ábrándokat Trianon kegyetlenül szétfoslatta. Megmaradt azonban közvéleményünkben a beolvasztó erő torz elméletének egy rendkívül ártalmas hatása, amely a magyarság népi, ha úgy tetszik, faji öntudatát ma is igen hátrányosan befolyásolja. Ez az a nézet, amely szerint magyar fajról, értvén alatta a mai magyaroknak a honfoglaló magyar néppel való vérségi kapcsolatát, még beszélni is képtelenség. Ebben a beállításban már a honfoglalók is igen kevesen lettek volna az új hazában talált és leigázott nem magyar népelemekhez képest; ezeket azonban a rejtélyes beolvasztó erő magyarrá varázsolta. Maga a tulajdonképeni magyarság pedig a magyar múlt megpróbáltatásai során egyrészt kipusztult, másrészt olyan nagy mértékben keveredett volna el a különböző asszimilált idegen származású elemekkel, hogy a ma magyarjai nem tekinthetők már a foglалó nép leszármazottainak, legfeljebb egy elenyésző töredékükben. Az úgyszólván kivétel nélkül idegen származású elemekből összetett magyar nép létezése tehát teljes

egészében a beolvasztó erő egyedülálló történelmi csodát tette. Maga a magyarság pedig merő idealitás csupán: nyelv és múlt, hagyományok, terhes örökség, amelynek fantasztikus tehetetlenségi nyomatéka a beolvasztó erő.

Közbevetőleg, anélkül, hogy a kérdés részletes tárgyalására ezúttal kitérnénk, szükségesnek látszik a nép, faj, vérség fogalmak némi elhatárolása. *Szekfü* a népet történeti, a fajt pedig természettudományi kategóriának tekinti, amelyek egymással kapcsolatba nem hozhatók.¹⁾ Annyi bizonyos, hogy a természettudomány fajkutatásainak eddigi eredményei alapján a faj és a nép nem egyeztethetők össze, hiszen e kutatások, amelyek bizonyos faji jellegzetességek, Mpusok előfordulását tartják szem előtt, csak arról számolhatnak be, hogy — amint *Szekfü* mondja, — az európai népek fajilag atomizáltak. Ám a népnek, mint tisztán kulturfogalomnak beállítása mégsem látszik egészen indokoltnak. A nép nem tekinthető *kizárólag* egy sajátos kultúra és egyazon történelmi sors közösségének. Maga a nép, ha keletkezésében — teljesen indokolatlanul — tisztán történeti kategóriának tekintjük is, az általános emberinek mégis élesen elhatárolt, sajátos megjelenése, amely ebből a szempontból zárt embercsoportot jelent. Kétségtelen, hogy a különböző népek egymással is keverednek; azonban már a területi elhatároltság egymagában is olyan tényező, amely az egyes népeken belül mégis sokkal intenzívebb vérségi keveredést eredményez: a beltenyésztés egy nemét a népen belül, amelynek következtében e kulturközösség feltétlenül vérszűkösséggé is válik. A nép vérségi közösségének pusztán a tipizáló antropológiai kutatások eddigi eredményei alapján való tagadása már csak azért sem lehet indokolt, mert ennek feltételezése nélkül *a sajátos nemzetiség, azaz népiség* — pl. *magyarságunk* — sem volna érthető. Amikor tehát a *nép* és *faj* fogalmakat egymástól megkülönböztetjük, a *népben* ennek ellenére *a vér közösségét is látjuk*, ami gyakorlatilag más népekhez képest egyes *fajtypusoknak a nép körében való gyakoribb előfordulásával és bizonyos, a fajiság által determinált jellegzetes tulajdonságoknak erősebb vagy uralkodóbb elterjedtségével jár.*

Nem lehet kétséges, hogy ma, amikor a faji, helyesebben *népi gondolat* egyre nagyobb erővel tör előre és válik *korunk uralkodó eszméjévé*, a beolvasztó erő elmélete, különösen pedig annak a mai magyar nép vérségi állagára vonatkozó megállapításai igen nagy hátrányt jelentenek éppen a *magyarság népi öntudatának* kialakulása és érvényesülése szempontjából.

¹⁾ V. ö. *Szekfü* Gyula: Történetpolitikai tanulmányok (Napkelet könyvtára 3.) Budapest, 1924.

A beolvasztó erő tudománytalan elméletének legfőbb alapjául a háború előtti népszámlálások anyanyelvi eredményei szolgáltak. A magyar anyanyelvűek száma évtizedről-évtizedre valóban olyan mértékben növekedett, amiből tekintélyes asszimilációs nyereségre lehetett következtetni. Erősen alátámasztotta a feltételezett beolvasztó erő létezését *Acsádynak* Magyarország 1720. évi népességére vonatkozó becslése is, amelynek eredményét az elmélet hívei komoly bíráló nélkül elfogadták. *Acsády* ugyanis a 18. század eleji magyarok számát olyan alacsonyra tette, hogy a későbbi, reális adatok tényleg csak egy rendkívüli asszimilációs nyereség feltételezésével voltak érthetők. Az *Acsády* téves becslésén és az anyanyelvi statisztikának megfelelően ki nem analizált, háború előtti eredményein alapuló felfogás hívei azután az egész magyar múltat a magyarság e „csodálatos“ tulajdonságával magyarázták.

A modern nyelvtudomány, így különösen *Melich*, *Schwarz*, *Németh*, *Gombócz*, *Kniezsa* helynévkutatásai azóta döntő módon bizonyították, hogy a honfoglaló magyarság, — amelynek lélekszámát *Hóman* szerint is félmillió före kell tenni, — csupán elenyészően gyér számú magyar néptörmelékét talált a meghódított területen. Ez a körülmény, nem pedig a magyarság varázslatos vonzóereje okozta az idegenek asszimilálódását, amit kétségkívül elősegített bizonyos mértékben a magyarság magasabb kultúrája és politikai főhatalma. A honfoglalókat azonban kizárólag hatalmas számszerű fölényük óvta meg a kis számú hódítók törvényszerűen bekövetkező sorsától, népiségük elvesztésétől és a leigázott rest tömegben való feloldódástól.

Állami életünk első évszázadainak népesedési viszonyai minden valószínűség szerint elsőrangúak voltak. Óvatos becsléssel is csaknem bizonyosra vehető, hogy a tatárjárásig a népesség száma a természetes szaporodás útján évszázadonként megkétszereződött. Ez annyit jelent, hogy a magyarság a honfoglalástól 1241-ig mintegy 4 millió före szaporodhatott. Ehhez a tömeghez képest úgy a foglalás alkalmával itt talált, mint a betelepített elemek elenyészően kis számúak voltak, lassú feloldásukhoz pedig nem volt szükség semmiféle „varázslatos“ beolvasztó erőre. Nem is olvadtak be teljesen, hiszen a felvidéki szlávok, a szlavonok, horvátok, erdélyi szászok stb. megtartották népiségüket.

A tatárdúlás emberveszteségét pesszimiztikus becsléssel sem tehetjük 50—60%-nál nagyobbra, még ha számolunk a fellépett éhínség és járványok pusztításával is. A magyarok száma tehát 4 millióról körülbelül 2 millió före olvadt. A tatárjárás után betelepített idegen elemek azonban egészen a mohácsi vészig számszerűen alatta maradtak az

egymillió lélekszámnak és túlnyomó többségük, így az oláhok, erdélyi és szepesi szászok, tótok, rutének, nyugatmagyarországi németek, stb. nem olvadtak be a magyarságba, amint kivonták magukat az asszimiláció alól több város önkormányzatot élvező nemzetiségei is. A 13. század közepétől Mohácsig eltelt közel 300 év alatt a magyarság asszimilációs nyeresége körülbelül 10% lehetett a kunok és jászok beszámításával. *A török időkig bekövetkezett lassú és fokozatos beolvadási folyamat tehát semmiképpen sem jelenthetett törest a magyarság vérségi összetételében.*

A mohácsi véstől a kuruc háborúk befejezéséig a magyarság csak igen korlátozott mértékben növelhette lélekszámát asszimiláció útján. Tévedés volna azonban azt hinni, hogy e korban asszimiláció egyáltalában nem volt. A nép, hacsak ezt különleges földrajzi tényezők nem okozzák, nem képzelhető el hermetikusan elzárt embercsoportnak. Különböző népek érintkezése esetén (együttélés, nyelvi határok) bizonyosfokú beolvadás mindig fellép és pedig rendszerint kölcsönösen. Legfeljebb tehát csak azt mondhatjuk, hogy a beolvadás mérlege e korban a magyarságra nézve valószínűleg igen veszteséges volt.

A 18. század második évtizedétől kezdve kétségtelenül szerepet játszott a magyar nép számszerű gyarapodásában az asszimiláció is. Hogy azonban a fellépett folyamatokat kellő tárgyilagossággal megítélhessük, némi tájékozódást kell szereznünk mindenekelőtt a kezdő időpont magyarságának valószínű nagyságáról. Említettük, hogy a beolvasztó erő elméletének hívei fenntartás nélkül elfogadták *Acsády*-nak Magyarország 1720. évi népességére vonatkozó becslését. *Acsády* a háború előtti anyaország területének összes népességét a mondott időpontban 2,582.598 főre tette; ebből a magyarok száma szerinte 1,161.208 (45.49%) lélek volt. Az 1720. évi összes népességet²⁾ azonban nagyjából 3 és fél millió főre becsülhetjük és a magyarok arányát az összes népességben legalább 55%-ra kell tennünk, ami közel 2 millió léleknek felel meg. A magyarok száma 1850-ben 4.8 millió fő volt, 1910-ben pedig 10 millió ember vallotta magát magyar anyanyelvűnek. Az 1720. évi kiigazított népszámot alapul véve, 1850-ig kb. félmillió főre becsülhető a *magyar nép asszimilációs nyeresége*, míg 1910-ig az *anyanyelvi statisztika* hasonló többlete újabb másfél millió lélekre tehető. A magyar anyanyelvűeknek 1910-ben 10 millió főt meghaladó tömegéből tehát két milliónál valamivel több tekinthető beolvadási nyereségnek. Ha az anyanyelvi statisztika eredmé-

²⁾ V. ö. Magyar Statisztikai Szemle 1938. évf. 343—358. 1. — *Mefzrter* Károly: A Dunántúl gazdasági és népességi leírása a XVIII. század elejéről. Föld és ember 1930. évf. 166—172. 1.

nyeit behatóbban nem is vizsgáljuk, e 200 esztendő alatt legfeljebb csak 25%-ra volna tehető a néptestnek idegen vérrel való kiegészülése, ami ugyan kétségtelenül igen nagyarányú vérkeveredést jelentene, de az ősi fajiség teljes elvesztését mégsem vonhatta volna maga után. A lejátszódott asszimilációs folyamatoknak és a népszámlálások anyanyelvi eredményeinek behatóbb vizsgálata azonban azt mutatja, hogy a széles magyar tömegeknek idegen elemekkel való keveredése távolról sem volt olyan nagymértékű, mint azt a nyers adatok alapján hinni lehetne.

A Rákóczi-szabadságharc befejezése után hatalmas lendülettel indult meg a felszabadult sík területek benépesülése. Kezdetét vette az a világháborúig világosan megfigyelhető belső népáramlás, amely a sodrába került elemeket a folyók irányában északról délre, az ország széleiről a központi területek felé vezette. A magyar nyelvterület népessége egyre gazdagodott újabb és újabb bevándorlókkal. Elsősorban a magyarság vette ki részét a belső vándorlásból; ennek következtében nyelvterületünk északon veszteséget szenvedett, míg délen némileg kibővült. A magyarok mellett főleg a felvidéki szlávok játszottak a belső népáramlásban szerepet és az akkoriban keletkezett zárt alföldi tót települések mellett a magyar falvak is számos szlávot szívtak fel. Jórészt magyar nyelvterületen helyezkedtek el a betelepített németek is. Minthogy a magyarság e területen hatalmas számszerű fölényben volt, gyors ütemben bekövetkezett elsősorban a magyar településekre vándorolt idegen elemek beolvadása. A múlt század közepéig a magyar nyelvterület szlávjainak asszimilálódása nagyjából befejeződött, de a zárt tót és német települések nagyjából érintetlenül megőrizték népiségüket. Az 1850-ig jelentkező asszimilációs nyereség túlnomó részét a magyarságban feloldódott szláv elemek adták.

A múlt század második felétől kezdve azonban jelentősebb agrártömegeket sem az Alföld, sem a Dunántúl nem tudott már felvenni, sőt a népesség természetes szaporulata következtében egyre több helyen lassankint bizonyosfokú agrártúlnépesedés állott be. Ez egyik legfőbb oka volt annak, hogy e korban mindinkább előtérbe lépett a mezőgazdasági jellegű területek népfeleslegének a városokba való tódulása. Ez az európszerte fellépett folyamat nálunk is a modern ipari központok és nagyvárosok kialakulásához vezetett, illetőleg ott, ahol ilyen lehetőség nem kínálkozott, a fölös agrártömegek kivándorlásának volt okozója. Az agrárterületek népességének száma különösen a múlt század hetvenes éveitől kezdve már egész Európában nagyjából változatlan maradt, sőt helyenkint még fogyott is, és úgyszólván kizárólag csak az ipari települések mutattak fejlődést. A városok felé irányuló vándorlás természetesen már koráb-

ban megindult; nálunk különösen a 19. század elején. A 18. század elejének hatalmas agrárvándorlását az agrárvidékek egymás közötti — természetesen sokkal kisebb méretű — népcseréje váltotta fel; ez okozta a magyar nyelvterületen fekvő nem magyar települések lassú és ma is tartó feloldódását. Ám paraszti tömegeinknek idegen elemekkel való keveredése a fentebb kifejtett okokból a múlt század második felétől kezdve már csak igen csekély mértékű lehetett. A magyar agrárréteg asszimilációs nyeresége a 18. század elejétől napjainkig legfeljebb 15%-ra tehető.

A belső vándorlás legfőbb mozgatója tehát a múlt század második felétől a városiasodás volt és ugyancsak a városokban jelentkezett az anyanyelvi statisztikának az a többlete, amelyet fentebb már érintettünk. A városokban történt magyarosodás egyébként sok hasonlóságot mutatott az Amerikai Egyesült-Államok bevándorlóinak elamerikaiásodásával. Lényegében tehát *csak nyelvi és kulturális asszimiláció* történt tulajdonképen, de az asszimilációnak legfontosabb része, *a vérségi keveredés* jórészt elmaradt. A kifejlődött ipari proletariátus kisebbik, a városi középosztály nagyobbik fele került ki ilyen csupán nyelvileg és kulturálisan asszimilált, de vérségükben teljesen idegenül maradt elemekből. (1910-ben például a népszámlálás már 700.000 magyar anyanyelvű zsidót mutatott ki.) Minthogy azonban a modern nagyvárosok népe nem szaporodik, illetőleg minél magasabb osztályhelyzetű rétegéről van szó, annál szaporátlanabb és annál gyorsabb ütemben hal ki, az említett idegen elemeket a városokba állandóan beáramló újabb törzsökös magyar tömegek lassankint ki fogják szorítani, de vérségi asszimilációjuk minden valószínűség szerint csak részben fog megtörténni.

A népesség e lassú kicserélődésének folyamata során a fajiságukat legjobban megőrzött és egyedül szaporodó magyar agrártömegek leszármazottai belátható időn belül minden olyan társadalmi osztályban is, amelyben ma még talán idegen származásúak vannak többségben, döntő fölénybe fognak kerülni. Térhódításuk egyébként már ma is megfigyelhető.

Népességtörténetünk tehát a beolvasztó erő elméletét nem igazolja. A magyar nép széles tömegeit és a ténylegesen bekövetkezett teljes beolvadást szem előtt tartva, el kell ismernünk, hogy népünk múltjában az asszimiláció valóban játszott bizonyos szerepet; a magyar nép asszimilációs mérlegének aktív és passzív tételei aránylag nagyobbak voltak, mint más, kevesebb megpróbáltatást szenvedett népek beolvadási nyeresége és vesztesége. Nem lehet azonban elégszer hangsúlyozni hogy *a magyarságnak jelentős asszimilációs vesztesége is volt*, és nem volt a háború előtti Magyar-

ország területén olyan nagyobb nemzetiségünk, amely a történelem során színmagyar tömegekkel ne gazdagodott volna. A jelentkezett asszimilációs nyereség pedig nem a magyarság varázslatos vonzóerejének fantasztikus sikere volt, hanem minden korban egy *lassú, fokozatos és egészen természetes folyamat* eredménye. Méretei pedig távolról sem voltak olyanok, amelyek a magyarság népi folytonosságát megtörhették volna. *Az ősi verség elvesztése* — amint ezt a tudománytalan beolvasztó elmélet túlzói, gyakran burkoltan, a magyar népről állítani merészelték, — *feltétlenül maga után vont a sajátos jellegünknek, az ősi magyar népiségnek elvesztését is*. Felesleges talán hangsúlyozni, hogy ez nem következett be. *Népünk kimagasló szellemeinek alkotásaiban mindenkor megtaláljuk a magyarság ősi megkülönböztető jegyeit, és töretlenül élnek ezek a sajátosan magyar élet minden megnyilvánulásában.*

A beolvasztó erő hirdetőit kétségtelenül a városokban lejátszódó nyelvi látszat-asszimiláció sikerei tévesztették meg. Nem vették azonban észre, hogy e gyökerüket vesztett városi tömegek efemer jelenségek, és hogy hasonló méretű valódi beolvadási nyereségről a magyar nép alapját alkotó széles paraszti törzsnél szó sem volt. A kornak, melyben a beolvasztó erő hirdetői éltek, uralkodó eszméje a nemzeti gondolat volt és azt hitte, hogy a nemzet nyelvében él. *A nép — a vér és sors mélységes közössége* — e kor számára semmitmondó színtelen embersokaság volt csupán és *Széchenyi* István örök igazságai süket fülekre találtak. *A magyar nyelv lelkes zászlóvivői megfélemedtek a magyar népről. Azóta fájdalmasan bebizonyult, hogy a nemzet népében él.*

Barsy Gyula.